

Düşünme Etiği: “Dünyada Bir Yer Edinme”ye Açılan Kapı Ethics of Thinking: The Gateway to “Getting a Place on Earth”

Gülay HALİDİ^a

Halk kültüründe ılıman-sıcak havaya geçişin bir sembolü, doğanın canlanmasının bir göstergesi dolayısıyla baharın müjdecisi olarak nitelendirilen son cemrenin toprağa düşüşü genellikle Mart ayının başlangıcına tekabül etmektedir. Baharı toprağa kök salmanın, kökleşmenin, farklı renklerde canlanmanın ve bütünleşmenin, kolektif hareketin ve üretimin, yeniden doğuşun simgesi olarak da düşünmek, tahayyül etmek ve ona anlam yüklemek olanaklıdır. Türkiye Biyoetik Derneği 2022 Bahar Toplantıları dizisinin başlangıcının, son cemrenin toprağa düştüğü Mart ayına denk gelmesi, biyoetik camiasının düşün dünyasında birlikte yeniden canlanma isteğinin bir işareti olarak yorumlanabilir. Bu toplantıyı, pandeminin yarattığı ve getirdiği zor koşullardan, sınırlı olanaklardan sıyrılıp biyoetik alanında beraber düşünme, durup aynı konu üzerinde tekrar düşünme, düşünce üretme, tartışma, irdeleme, değerlendirme yapma gibi zihin dünyasına ait olanları hep birlikte dürtmeyi-silkelemeyi, düşün dünyasındaki farklı renkleri şöyle bir harmanlamayı-şekillendirmeyi mümkün hale getirmenin dönümlerinden biri olarak nitelendirmek sanırım abartıya kaçmayacaktır.

Türkiye Biyoetik Derneği'nin Bahar Toplantıları dizisinin ilki, toplantının varlığına ilişkin yukarıdaki paragrafta yapılan tespitlerin adeta anlamlı bir bütünleşmesiyle, Fatmagül Berktaş'ın “Dünyada Bir Yer Edinmek” başlıklı konferansı ve söyleşiyle 20 Mart 2022 tarihinde gerçekleşti. Gülsüm Önal ile Gülay Halidi moderatörlüğünde, hem Zoom Video Communications hem de Türkiye Biyoetik Derneği'nin YouTube kanalı üzerinden canlı olarak gerçekleşen bu toplantı, çok sayıda farklı nitelikteki ve alandaki katılımcıyı bir araya getirdi (Toplantının video

^aÇukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Adana-Türkiye ✉ gulayhal@gmail.com

Gönderim Tarihi: 16.06.2022 • Kabul Tarihi: 17.06.2022

kaydının izlenebileceği erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=MfzH9Tv-MGs>). Fatmagül Berktaş'ın Metis Yayınları'ndan, Kasım 2021 tarihinde yayımlanan “Düşünme Etiği” kitabını merkeze alan toplantının ana teması, kitabın giriş bölümündeki “Dünyada Bir Yer Edinmek” başlığının içeriğinden oluşmaktaydı.

Etiğin insan eylemlerine arka plan oluşturan, kaçınılmaz ve vazgeçilmez bir boyutu olan düşünmenin ve bu çerçevede düşünme etiğinin toplantı dizisinin başlangıç teması olması, incelikli ve derinlikli bir seçimi barındırmaktadır. Berktaş'ın vurguladığı gibi düşünmenin, eleştirel-kolektif düşünmenin veya düşünmeyi seçmenin bir yandan kendine özgü-biricik kişi olarak kendini inşa etmenin diğer yandan dünyada kökleşmenin ya da bir yer edinmenin ana anahtarı olması, toplantının etiğin temel boyutu bağlamında bir anlam buluşmasına ev sahipliği yaptığı şeklinde yorumlanabilir.

Toplantı üç temel bölümden oluşmakta; Fatmagül Berktaş'ın konferansını, Berktaş'la söyleşi ve katılımcıların Berktaş'a yönelttiği sözel-yazılı soruları kapsamaktaydı. Berktaş konferansının başlangıcında, Düşünme Etiği kitabının içeriğinin yaşamı boyunca peşinde koştuğu konuları ve sorunları ele aldığını vurgulayarak seçimlerinde kendisine yol gösteren iki önemli unsurun eşitlik ve özgürlük; anlam peşinde koşma, anlamlandırabilme isteğinin ise çalışma konularının-sorunlarının yönlendiricileri olduğunu belirtti. Hem düşünme hem de düşünme etiği bağlantılı çarpıcı birçok unsuru-konuyu, incelikli-derinlikli bir biçimde tanımlayan, günümüz dünyasının mevcut durumuyla bağlantı kurarak akıcı bir biçimde aktaran Berktaş'ın, zihin-düşün dünyasında, kendi ifadesiyle, bir arazi temizliğine, öznel bir yorumla berraklaşmaya götüren bir yolculuğa vesile olduğu söylenebilir.

Berktaş, politika teorisi disiplini ve işlevi, eleştirel düşünme, eleştirel düşünme-bilgi-ahlaki duruş arasındaki ilişki, kendimizi inşa etme, düşünmenin kolektif boyutu, düşünme-eylem ilişkisi, çoğulluk, tekbencilik, zihinde arazi temizliği ve yargı yetisi ilişkisi, etik özne, düşünmenin zeka ve çoğullukla ilişkisi, Hannah Arendt'in ifade ettiği tirabzansız düşünme, özeleştirelilik-hesap verebilirlik, düşünme yoksunluğu ile kötülük arasındaki bağlantı, hatırlama ve kökleşme ilişkisi, özgürlük-kamusal alan-haysiyet ve etik ilişkisi, adalet ile dinleme ilişkisi gibi birçok konuya açıklık getirdi. Berktaş, konferansını “*Farklılığı ya da çoğulluğu tanımının ne kadar önemli olduğunu, bazen en çok kendi farklılıklarını kabul ettirmeye ihtiyacı olanların unuttuğunu görüyorum ve bu çok hazin bir şey bence... Bir durup da düşüsek ne iyi olur...*” şeklinde çarpıcı bir ifadeyle tamamladı.

Toplantının ikinci kısmı olan söyleşi ise toplantının ortasına ve sonuna serpiştirilmiş bir biçimde moderatörlerin sorularıyla oluştu. Ortada yer alan söyleşinin ilk kısmında, Hannah Arendt'in dünya sevgisindeki çerçeve, toplumsal cinsiyet kavramı-eşitliği, adalet ve eşitlik kavramları gündeme geldi. Berktaş, dünyaya ihtimam, ilişkilerde ihtimam, umut ilkesi, kadınların toplumsal hareketi, erkeklik konularını bu çerçevede ve tarihsel bir konjonktürde ele aldı.

Toplantının üçüncü kısmının yani katılımcıların sorularının arada devreye girdiği bölüm ise kadın hareketi ve tarihsel boyutu, onun kamusal-toplumsal alandaki yansımaları ve hukuki boyutu, toplumsal cinsiyet ifadesinin ve kavramının toplumsal yapılanmalardaki durumu, toplumsal bağlamda cinsiyet eşitliği, biyoetik kavramı-alanı-durumu çerçevesindeki konularla şekillendi.

Söyleşi kısmının ikinci yarısında ve toplantının son bölümünde ise düşünmenin kolektif üretimi, kitaba adını veren düşünme etiğinin kavram-anlam olarak içeriği hakkında konuşuldu. Berktaş, son bölümde akıl-bilgi ile anlama-düşünme arasındaki ilişkiye vurgu yaparak, etik öznenin dünyadaki varlığının-duruşunun ve köklenmesinin temelindeki anlama-düşünme-hatırlama unsurlarına, ilkelerin kılavuzluğu ve tutarlı eylemler arasındaki bağıntıya işaret etti. Düşünme, sorgulama, yargı yetisini kullanmanın ve bu konjonktürde sorumlulukla davranmanın oldukça önemli ve zorlayıcı olduğunu, her zaman özdüşünsel bir biçimde ve teyakuzda olma halini gerektirdiğini ifade etti. Bu son bölümde dikkat çeken bir nokta ise Fatmagül Berktaş'ın, “*Karakteriniz de, hikayeniz de başkası tarafından görülüp anlatılabiliyor, kimsenin hikayesi ölmeden önce yazılamaz...*” diyerek Hannah Arendt'den yaptığı çarpıcı alıntıydı.

Zihnimde bir yandan arazi temizliği yapıp diğer yandan coşku ve aydınlanma yaratan toplantıdan yola çıkarak diyebilirim ki; düşünmeyi seçen, düşünen, anlamsal bağıntı kuran, kolektif bir biçimde düşünce üreten, düşünsel arka planla eylemde bulunan, hatırlayan ve ilkeleri kılavuz edinen etik öznenin zorlu yolculuğu, başladı mı bitmeyen sürekliliğe sahiptir. Bu zorlu yolculuğun ta kendisi olan düşünme etiği, aynı zamanda dünyada yer edinmeye-kökleşmeye açılan bir kapıdır.

Bu kapıyı zarafetle ve bilgelikle işaret eden değerli Fatmagül Berktay'a, bu toplantıyı düzenleyerek onunla buluşmamızı sağlayan başta Gülsüm Önal olmak üzere Türkiye Biyoetik Derneği yönetim kurulu üyelerine, canlı yayına verdiği teknik destek için Evren Çolakoğlu'na içtenlikle teşekkür ediyorum.